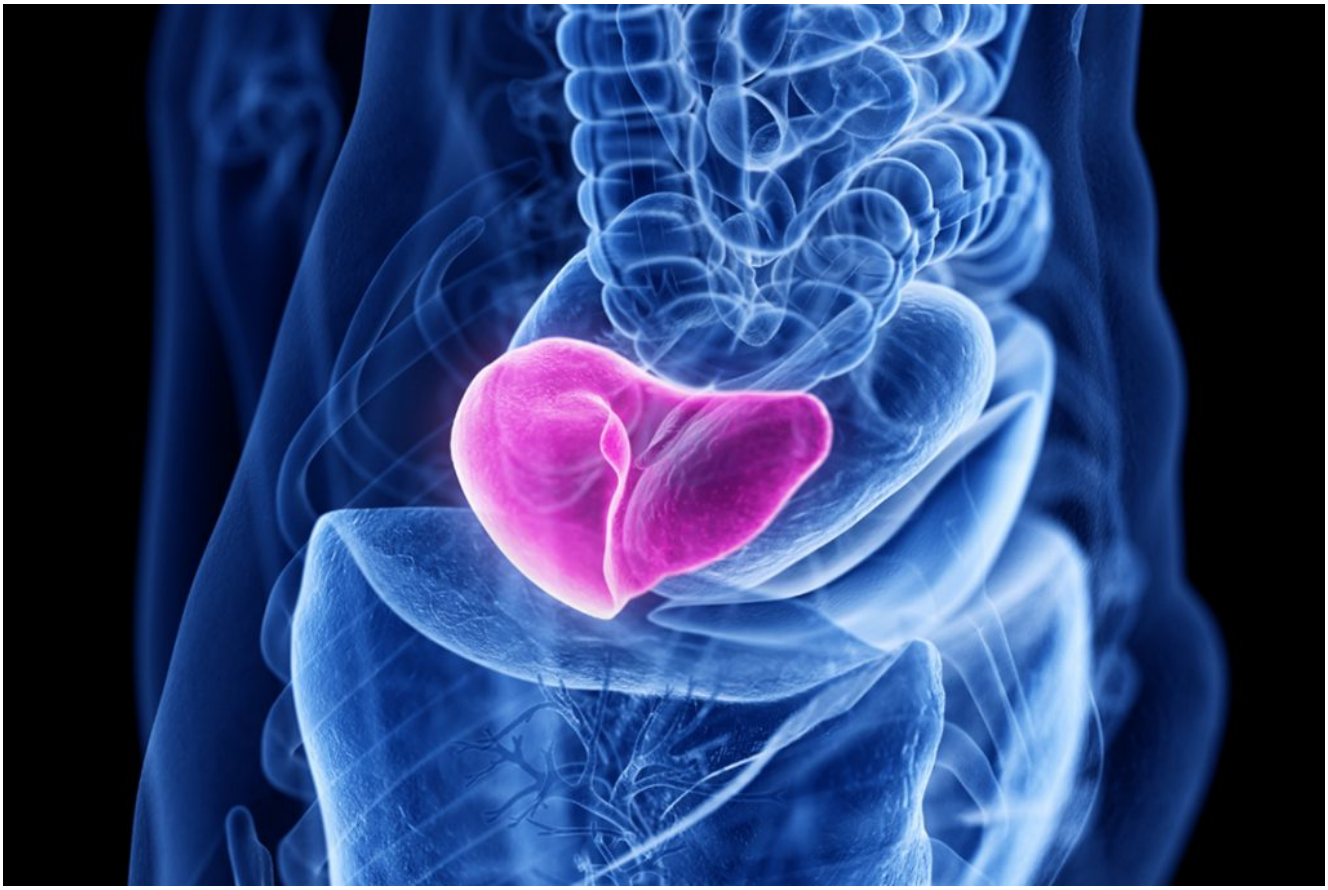

כשהטחול צוחק

מאת: חיים קרמר
ינואר 26, 2020

אנשים רודפים כל חייהם אחרי העושר ובסוף פושטים רגל ושוקעים בחובות, עצבות ודיכאון. האם למצב זה התכוונו חז”ל כשקבעו כי הטחול צוחק? ואיך המר ממתיק את הבריאות?…

רוב בני האדם יודו שסבלם נגרם על ידי המעשים שלהם. אם האדם לא יזהר בבריאותו הוא יביא על עצמו מחלות. אם ינהג בחוסר אחריות בכספו, הוא ימית על עצמו אסון פיננסי. סכסוכים משפחתיים נובעים לרוב מ”פליטות פה” זעירות… והרשימה אינסופית.

רבי נחמן מברסלב אמר בהזדמנות אחת (על פי מסורת שבעל פה): “אם אינך מוכן לסבול מעט, תסבול הרבה!”. מכאיב באמת להכיר בטעות ולהתמודד איתה, אבל זהו הצעד הראשון בדרך לתיקונה. בהתעלמות מטעויות האדם לא רק שלא חומק מכאב, בסופו של דבר הוא טועה עוד וגורם לסבל רב יותר.

מעט מרירות ...

רבי נחמן מלמד: הנשמה שואפת תמיד לעשות את רצון בוראה. אולם, כאשר היא מבחינה שהגוף המספק לה בית שלא מקיים את רצון הבורא, היא חותרת לעזוב את הגוף ולשוב אל בוראה ובכך מביאה על הגוף מחלה. תרופות עשויות להשיב לאדם את בריאותו. החולי בא מכיוון שהאדם התרגל להשביע את תאוותיו. כשהוא חולה, הוא מאבד את תאבונו ונאלץ לבלוע כל מיני תרופות מרות על מנת להחלים. בדרך זו (שלא במודע כמובן) הוא מראה שהוא בהחלט מסוגל לשלוט בתאוותיו למען תכלית המובנת לו. כתוצאה מכך, שבה אליו נשמתו בתקווה כי יקבל עליו גם את ה ”מרירות” כדי לשוב לשביל הרוחני. (על פי ליקוטי מוהר”ן חלק א, רסח).

המרה המאוחסנת בכיס המרה היא מרה ביותר, אולם מרירות זו היא אחד ה”ממתיקים” החשובים ביותר בגוף. המרה מיוצרת בכבד והיא מנטרלת חומציות ומפרקת שונים. אחרי שהיא ממלאת את תפקידה, חוזר מעט מהנוזל למקורו, כשהוא “מרגיע ומצנן” את הכבד מעבודתו האינטנסיבית בטיהור הדם. רמז לדבר נמצא בדברי חז”ל (ברכות סא, ב): “כבד כועס, מרה זורקת בו טיפה ומניחתו.” לכן, מאותו החומר אשר ממנו מתהווה הכעס שלנו נוצר גם משכך הכעס. כמו כן, מתוך סבלנו באה ההודאה בטעות ומביאה איתה תיקון.

ושלום...

רבי נחמן מלמד: השלום הוא המרפא הכללי, כמו שכתוב “שלם שלום לרחוק ולקרוב אמר ה', ורפאתיו” (ישעיה נז, יט). כאשר האדם חולה, הדבר נובע לרוב בגלל שמערכות גופו לא מתפקדות בהרמוניה – ארבעת יסודותיו מסוכסכים ביניהם. הא זקוק לתרופות שישיבו לו את האיזון ויאפשרו תהליך של ריפוי. מעניין, שבדרך כלל התרופות הן מרירות אבל אנשים מוכנים לסבול מעט מרירות כדי להתרפא – כדי להשיג שלום פנימי.

זהו התהליך הנדרש גם בריפוי רוחני. ייתכן שיהיה לאדם צרוך לעבוד בסבל מסוים – וסבל זה עלול באמת להיות מר. אולם אז יבין שסבל זה נובע מהליקויים הרוחניים שבו, הוא עצמו מקור למרירותו. וכאשר יכיר בפגמים שלו, יפנה להשתפרות משום שהמרירות עצמה הופכת לכוח הריפוי המקרב אותו עוד ועוד לשלום רוחני.

“כבד כועס, מרה זורקת בו טיפה ומניחתו.” לכן, מאותו החומר אשר

[illegible] [illegible] [illegible] [

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

על פי המסורת קשור הטחול בעצבות. הקשר ברור: הטחול מייצג את 'המרה השחורה', ודיכאון מיוחס לכמות יתירה של 'מרה שחורה'...

ישנם אנשים שהשאיפה שלהם לעושר מתגנבת מתוכם, אבל הם לא מאמינים שהבורא יכול לספק את צרכיהם כשהמאמץ היזום מצידם הוא מזערי. אנשים כאלה משקיעים את כל מרצם ברדיפה אחרי העושר, אך לאחר שצברו הון רב מתברר שהוא לא מסב להם אושר כלל, ככתוב "בעיצבון תאכלנה" (בראשית ג, יז). כוחות הרשע משפיעים עליהם, יחד עם כוחות עבודת האלילים וכוחות המוות. (על פי ליקוטי מוהר"ן חלק א, כג: א).

מצד שני, כותב רבי נתן מברסלב, שהאמונה מקבילה לארץ, "שכון ארץ ורעה אמונה" (תהילים לז, ג). הדבר יובן לאור העובדה שבדיוק כפי שהאדם עומד על הארץ ותלוי בה, כך גם תלויה רוחניותו באמונה שלו. לכן כשם שהרדיפה אחר העושר שקולה לחוסר אמונה ביכולת הבורא לספק את צרכיו, כך האמונה בבורא וביכולתו לספק את צרכיו של האדם תעלה אותו מ"הארץ החומרית" למישור רוחני. (ראו ליקוטי תפילות חלק א, קכח).

הטחול צוחק...

רבי נחמן מקדיש את חלקו הגדול של הדיון לעיל להבאת ראיות נוספות לגישתו זו, ומצביע על התנהגויות אחדות העלולות להוביל את האדם לקנאה, כמו פגימת הברית, אמירת שקרים וכדומה. לאחר מכן, הוא מצביע על הטחול כממלא תפקיד ראשי בשאיפה לעושר.

הטחול מסמל את לילית, “אשת” השטן שהוא מלאך המוות. היא “אמו” של הערב רב (השווה שמות יב, לח), קלות הראש של הכסיל. היא מהתלת באנשים באמצעות העושר – ואז הורגת אותם (תיקוני זוהר דף קמ, א).

כאשר אדם הראשון אכל מעץ הדעת טוב ורע הוא נתקלל, “בעצבון תאכלנה”. גם הנחש נתקלל, “ועפר תאכל כל ימי חייך” (בראשית ג, יד). “עפר” מקבל לממון, כמו שכתוב “מקום ספיר ואבניה, ועפרת – זהב לו” (איוב כח, ו). רבי נחמן מסביר ואומר, שכאשר אדם מוטרד מעושר ומבלה את “כל ימי חייו” בחיפוש אחריו, זהה קללתו לקללת הנחש, הרדיפה אחרי העושר ממש “אוכלת” את ימי חייו! הוא מכלה את ימיו בבקשת עושר (כלומר, עפר). אדם כזה באמת ובתמים אוכל בעיצבון ובצער (ראו ליקוטי מוהר”ן חלק א, כג: ו).

כפי שכבר ציינתי, הטחול מקביל לעצב. העצבות היא מצב חריג הנובע מכמות יתירה של ‘מרה שחורה’. מצב זה מאופיין על ידי דיכאון, עצבות ואשליות – אויביו הגדולים של האדם. אנשים שעיסוקם היחיד הוא הרדיפה אחרי העושר הם לרוב בעלי שאיפות גרנדיוזיות. מכיוון שהם לא שבעי רצון אף פעם בחלקם הם מרגישים תמיד דיכאון ועיצבון ונוטים לעצבנות.

בהמשך דבריו מסביר רבי נחמן את כוונת ספר הזוהר בהשוואת הטחול ל”לילית”. ‘אם’ הערב-רב, קלות הראש של הכסיל, המהתלת באנשים בעושר ואחר כך הורגת אותם. בני הערב-רב לא ביקשו רוחניות, הם התרשמו כל כך מגדולתם החדשה של בני ישראל עד שלא העריכו כראוי את משמעות הגדולה הזו, בהיותם שקועים עמוק מדי בחומריות. הם יצאו ממצרים ביחד עם בני ישראל אך בחרו לעבוד את עגל הזהב כשהיו במדבר. זו הייתה עבודת אלילים, “קלות הראש של הכסיל”, שהרי היא “התלה בהם” והציעה להם עושר כתחליף לרוחניות של אמת. זה הפירוש ל”מהתלת באנשים בעושר ואחר כך הורגת אותם”. הטחול, המקביל לחמדה ולדיכאון, מייצג את ‘לילית’, היא מהתלת באנשים כל ימי חייהם מכיוון שהם חושבים תמיד ש’עכשיו’ הם ירוויחו אך למעשה הם “אוכלים עפר כל ימי חייהם”. חמדתם משאירה אותם ריקניים ושקועים בעצבות.

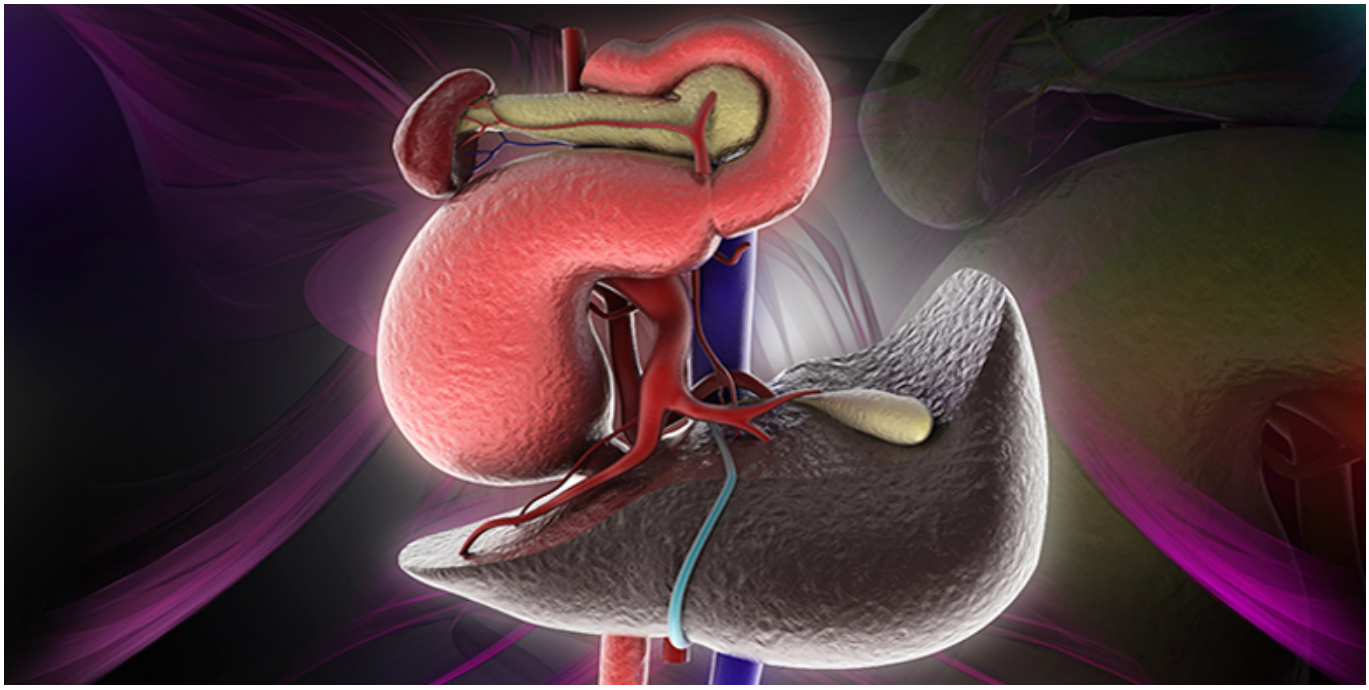

בתמונה למעלה: הכבד והטחול

מעניין שהיא נקראת ‘לילית’, בשל הפועל ‘לילל’ (ליקוטי מוהר”ן חלק א, רה). כל מי שחומד את מה שיש לזולתו מילל תמיד ומתלונן על הקושי בעבודתו ועל גודל חסרונו.

תוצאה טבעית של החמדה היא קנאה – קנאה באחרים בשל רכושם. “האמת היא”, אומר רבי נחמן, “שלאדם ניתן לפעמים עושר רב. הכל מקנאים בו והם מקדישים את חייהם לרדיפה אחר העושר בשל קנאתם זו. כל אלה – עבודת השטן היא, הוא עמל קשה להעשיר אדם אחד כדי שיבזבזו רבים את חייהם בקנאתם בו. שהשם יציל אותנו מדעה מוטעית זו” (ראו שיחות הר”ן רפד).

יתירה מזו, גם קלות הראש מיוחסת לטחול (ליקוטי מוהר”ן חלק ב, פג:ו). זו כוונת המילים: “היא… קלות הראש של הכסיל”. הקנאה הופכת את בני האדם לכסילים המקווים להתעשר לפתע. במקום להתעשר הם מבלים את חייהם ברדיפה אחרי העושר. לרוב, סוף דרכם הוא פשיטת רגל ושקיעה עמוקה בחובות. היכן, אם כן, העושר שביקשו אותו “כל ימי חייהם?” (ליקוטי מוהר”ן חלק א, כג:ה). לזה התכוונו חז”ל כשקבעו (ברכות סא, ב) כי הטחול צוחק…

כשמנצלים אותו כראוי, מהווה העושר אמצעי משמעותי לעלייה רוחנית. רבי נחמן מלמד שישנן דרכים בתורה שאי אפשר לצעוד בהן, לא באמצעות הון רב. זו הסיבה שמשה, וכן רבים מהנביאים והצדיקים שבאו אחריו,